

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงการพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานโรงเรียนยอดนิคม ในเขตภาคเหนือตอนบน โดยศึกษาประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานโรงเรียนยอดนิคม ในเขตภาคเหนือตอนบน เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Research)
ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
ที่รวบรวมข้อมูลในลักษณะพหุวิธี (Multi-Methods) ที่ประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร (Documentary)
สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นำข้อมูล
ที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเพื่อตรวจสอบ
ความสอดคล้องระหว่างปรากฏการณ์กับแนวคิดทฤษฎี และยืนยันรูปแบบด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ
(Qualitative Research) เป็นหลัก กับการใช้ค่าความถี่และเฉลี่ย เพื่อหาข้อสรุปในการวิจัย มีขั้นตอน
การดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดนิคมในเขต
ภาคเหนือตอนบน
 - 1.1 การสร้างรูปแบบ
 - 1.2 การพัฒนารูปแบบฉบับร่าง
 - 1.3 การปรับปรุงรูปแบบ
2. การตรวจสอบรูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดนิคม
ในเขตภาคเหนือตอนบน
 - 2.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions)
 - 2.2 การประเมินองค์ประกอบ
 - 2.3 การปรับปรุงรูปแบบ
3. การนำเสนอผลการวิจัย การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานยอดนิคมในเขตภาคเหนือตอนบน
 - 3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผล และรายงานผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบขององค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดเยี่ยมในเขตภาคเหนือตอนบน

1. การสร้างรูปแบบ

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยโดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา หลักการ แนวคิด ของเซนเก้ (Senge) และผลการวิจัยของซิลินส์ และคณะ (Silins et al., 2002) เอกสารของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน (โรงเรียนยอดเยี่ยม) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้รูปแบบสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (ฉบับร่าง) ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.1.1 การศึกษาความหมายขององค์การแห่งการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายขององค์การแห่งการเรียนรู้ของเซนเก้ (Senge, 1990; Gephart, Marsick, Van Duren & Spiro, 1996; Marquardt, 1996; Marquat & Reynold, 1994; เดชนั เทียมรัตน์ และกานต์สุดา มาณะศิริานนท์, 2544; ชวรินทร์ ชัมมนันทกุล, 2541; วรารัตน์ เขียวโพธิ์, 2542; วิทย์ วงษ์ใหญ่, 2542; วิโรจน์ สารรัตนะ, 2545; สุรสิทธิ์ เหมตะศิลป์, 2543) นักวิชาการเหล่านี้ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายขององค์การแห่งการเรียนรู้ หมายถึง องค์กรที่มีการดำเนินการ หรือส่งเสริมให้บุคคล ทีมงาน หรือกลุ่มในองค์กร ได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ เพื่อ ปรับเปลี่ยนตนเอง แล้วนำมาพัฒนาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยกระบวนการเรียนรู้ต้อง เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร

1.1.2 การศึกษาความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ของแบรนดท์ (Brandt, 2003) คาสเทน, วอนเคน และวูเทียส (Karsten, Voncken, Voothius, 2000) เซนเก้ (Senge, 1990) เพอร์สกิน (Perskins, 2000) เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ขององค์กร ได้แก่ โครงสร้าง วัฒนธรรม การดำเนินงาน และกลยุทธ์ในการใช้กระบวนการเรียนรู้ของบุคลากรทุกระดับที่นำไปสู่ความสำเร็จ ขององค์กรหรือสถานศึกษานั้น นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาถึงความรู้และข้อมูลข่าวสารจากภายนอก และภายในองค์กร รวมถึงการสร้างความรู้ การคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับองค์กรอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง สมาชิกทุกฝ่ายขององค์กรมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา และได้ศึกษาผลงาน วิจัยโรงเรียนมัธยมในรัฐ South Australia และ Tasmania เรื่องคุณลักษณะและกระบวนการใดที่นิยามโรงเรียนว่าเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และแนวคิดนี้ ควรจะนำมาประยุกต์ใช้กับโรงเรียนหรือไม่ รวมทั้งศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กร ของโรงเรียน ประกอบด้วย แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี สรุปผลรายงาน การประเมินคุณภาพการศึกษาประจำปี สรุปผลการประเมินของหน่วยงานต้นสังกัด หรือของ

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) สมศ. หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน เอกสารการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน บันทึกการประชุมต่างๆ ของโรงเรียน

1.2 สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) บุคลากรหลักของโรงเรียนยอดนิคม 3 โรงเรียน ที่ได้รับความนิยมสูงสุดในจังหวัดลำปาง เชียงราย และเชียงใหม่ ซึ่งเป็นลักษณะโรงเรียนยอดนิคมที่กระจายอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบน

บุคลากรหลัก ได้แก่ ผู้กำหนดนโยบายที่เป็นผู้บริหาร หรือรองผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน และคณะกรรมการสถานศึกษา 1 คน ผู้ปฏิบัติที่เป็นครู 1 คน โดยการสัมภาษณ์แบบพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยผู้วิจัยเป็นผู้พูดคุยและมีผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้บันทึก

การพัฒนาและเลือกเครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยเป็นวิธีการวิจัยแบบผสม มีเครื่องมือวิจัยประกอบด้วย

1.2.1 ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย เป็นผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสนทนาและสัมภาษณ์ระดับลึก และผู้ช่วยผู้วิจัยทำหน้าที่จดบันทึกการสนทนาและบริหารทั่วไป ซึ่งผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านการฝึกอบรม และฝึกประสบการณ์ด้านสนาม เกษผ่านการเป็นผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยมาแล้วจำนวน 3 คน และก่อนการเก็บข้อมูลจริงได้ประชุมชี้แจงซักซ้อมทำความเข้าใจวิธีการดำเนินการเก็บข้อมูลถูกต้องชัดเจนทุกประเด็นก่อนลงมือเก็บข้อมูล

1.2.2 เครื่องบันทึกเทปและม้วนเทปเพื่อนำไปเพื่อบันทึกเสียงระหว่างการจัดกลุ่มสนทนาและการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลโดยละเอียด

1.2.3 อุปกรณ์จัดกิจกรรมกลุ่มและอุปกรณ์เสนอข้อมูลสาธารณะ

1.2.4 กล้องถ่ายภาพวิดีโอดิจิทัลเพื่อบันทึกข้อมูลภาพ เสียง และบรรยากาศ ขั้นตอนและกระบวนการที่ดำเนินการ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์กับแนวคิดและหลักการในการสร้างรูปแบบมากำหนดโครงสร้าง องค์ประกอบ ความสัมพันธ์และกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน ในการดำเนินการของรูปแบบ กำหนดรายละเอียดในการดำเนินการในขั้นการพัฒนาวิเคราะห์เพื่อกำหนดรูปแบบในการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (ฉบับร่าง)

2. การพัฒนารูปแบบฉบับร่าง

พัฒนารูปแบบขององค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดนิคม (ฉบับร่าง) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านงานวิจัย ด้านการบริหารการจัดการศึกษา ด้านการกำหนดนโยบาย ด้านการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลงานด้านการบริหารสถานศึกษาดีเด่น ระดับ

ประเทศ หรือระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ความคิดเห็น แนะนำ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ลักษณะของรูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดเยี่ยม โดยผู้วิจัยดำเนินการกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

2.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านงานวิจัย เลือกจากผู้มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ จำนวน 1 คน

2.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการการศึกษา เลือกจากผู้มีประสบการณ์ด้านการปฏิรูปการศึกษา จำนวน 2 คน

2.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านการกำหนดนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลือกจากผู้บริหารในระดับสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน

2.4 ผู้เชี่ยวชาญด้านกระบวนการนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เลือกจากผู้บริหารในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน

2.5 ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารสถานศึกษาที่มีผลงานการบริหารสถานศึกษาคดีเด่น ระดับประเทศหรือระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 คน

โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็น แนะนำ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้ความเห็นชอบ ทำให้ได้รูปแบบสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

3. การปรับปรุงรูปแบบ

ปรับปรุงรูปแบบตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและคำแนะนำของอาจารย์ควบคุมคุณภาพนิพนธ์ ทำให้ได้รูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดเยี่ยม ฉบับร่าง

การตรวจสอบรูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดเยี่ยมในเขตภาคเหนือตอนบน

การตรวจสอบรูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดเยี่ยมในเขตภาคเหนือตอนบนที่เป็นฉบับร่าง จากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิไปปฏิบัติ โดยดำเนินการ ดังนี้

1. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions)

จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือ รองผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือหัวหน้ากลุ่มสาระหรือ หัวหน้างานแผนงาน ที่อยู่ในโรงเรียนยอดเยี่ยม 18 โรงเรียน ๆ ละ 2 คนในภาคเหนือตอนบน ทำให้ได้รูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดเยี่ยมที่เหมาะสม ผู้วิจัยดำเนินการเลือกพื้นที่ศึกษาโดยเลือกจากโรงเรียนยอดเยี่ยมในเขตภาคเหนือตอนบน ตามประกาศของสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น

โรงเรียนที่ผู้ปกครองมีความประสงค์อย่างยิ่งที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียน จำนวน 18 โรงเรียน ๆ ละ 2 คน เพื่อจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ได้แก่ โรงเรียนดำรงราษฎร์สงเคราะห์ โรงเรียนพานพิทยาคม โรงเรียนแม่จันวิทยาคม โรงเรียนเทิงวิทยาคม จังหวัดเชียงราย โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนนวมินทราชูทิศ พายัพ โรงเรียนสันป่าดองวิทยาคม โรงเรียนจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาการ โรงเรียนสตรีศรีน่าน โรงเรียนปัว โรงเรียนท่าวังพาพิทยาคม จังหวัดน่าน โรงเรียนพะเยาพิทยาคม จังหวัดพะเยา โรงเรียนพริยาลัย โรงเรียนนาริรัตน์ จังหวัดแพร่ โรงเรียนลำปางกัลยาณี จังหวัดลำปาง โรงเรียนสวนบุญโญภิรักษ์ ลำพูน โรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง ตามลักษณะ โรงเรียนที่ผู้วิจัยทำการศึกษาคือเป็นโรงเรียนยอดนิยมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่อยู่ในเขตภาคเหนือตอนบน

2. การประเมินองค์ประกอบ

การตรวจสอบโดยการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดนิยมโดยแบบประเมินความเหมาะสมที่ได้จากการสนทนากลุ่มในแต่ละองค์ประกอบ เพื่อให้ทราบว่าองค์ประกอบใดที่สามารถนำไปปฏิบัติในสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ได้ในระดับตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง และเหมาะสมน้อย แล้วสรุปจากการหาค่าสถิติ

3. การปรับปรุงรูปแบบ

ปรับปรุงรูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดนิยมตามความคิดเห็นที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบเพื่อให้มีความเหมาะสมมากที่สุด

การนำเสนอผลการวิจัยการพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดนิยมในเขตภาคเหนือตอนบน

นำเสนอรูปแบบการพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดนิยมในเขตภาคเหนือตอนบน สรุป อภิปรายผล และรายงานผล โดยใช้รูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ยอดนิยม (ฉบับสมบูรณ์) ทำให้ได้ผลการวิจัยการพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดนิยมในเขตภาคเหนือตอนบน

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คำถามที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย เป็นแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สร้างขึ้นจากแนวคิด

ของสุภาวศ์ จันทวานิช (2539, หน้า 103) มีคุณลักษณะทั่วไปดังนี้ จุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์เพื่อศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่เลือกโดยวิธีเจาะจง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาหรือคณะกรรมการสถานศึกษา 1 คน ครู 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 3 คน ใช้เวลาในการสัมภาษณ์คนละประมาณ 30 นาที

ลักษณะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์ที่มีข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended) ตลอดจนเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึก มีลักษณะเป็นข้อความ ข้อมูลที่รวบรวมได้ ผู้วิจัยนำมาจัดระบบ แยกประเภท และสรุปเพื่ออธิบายภาพรวมที่พบจากการสัมภาษณ์ และอธิบายข้อค้นพบเกี่ยวกับการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้เข้าดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้จดบันทึกการสัมภาษณ์และกรณิการทั่วไป หลังจากผู้วิจัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาตลอดโครงการ 4 เดือน ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2551 ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเตรียมการเข้าสู่ภาคสนาม ได้แก่ การทบทวนเอกสาร การสร้างแบบบันทึกการสังเกต การสร้างแบบสัมภาษณ์ การสร้างความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้อง และการกำหนดแผนการปฏิบัติการวิจัย ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 - เดือนมกราคม พ.ศ. 2551
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเป็นการปฏิบัติการวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกโดยใช้การการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การศึกษาเอกสาร และสร้างรูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดนิคม ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2551
3. การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดนิคมให้มีความสมบูรณ์ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็น แนะนำ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้ความเห็นขอเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551
4. การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษายอดนิคม โดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551
5. การตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เมื่อเสร็จสิ้นการวิจัยปฏิบัติการแต่ละขั้นตอน ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2551 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2551 และเขียนรายงานการวิจัยระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ. 2551 ตามกรอบปฏิทินการปฏิบัติงาน ดังนี้

ตารางที่ 3 กรอบปฏิทินในการปฏิบัติงาน

รายการกิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ						
	พ.ศ. 2550					พ.ศ. 2551	
	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.
1. การเตรียมการเข้าสู่ภาคสนาม							
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม							
3. การสนทนากลุ่ม							
4. การประชุมเชิงปฏิบัติการ							
5. การตรวจสอบและเขียนรายงานการวิจัย							

การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการหลัก 3 วิธี ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) โดยจำแนกเอกสารที่ใช้ศึกษาเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ คือ เอกสารที่เกี่ยวกับบริบททั่วไป สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ได้แก่ รายงานสถิติ แผนพัฒนาของตำบล ประวัติชุมชน และประวัติโรงเรียน เอกสารเกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์การของโรงเรียน ได้แก่ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี สรุปผลรายงานการประเมินคุณภาพการศึกษาประจำปี สรุปผลการประเมินของหน่วยงานต้นสังกัด หรือของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) สมศ. หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน เอกสารการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน บันทึกการประชุมต่างๆ ของโรงเรียน

2. การสัมภาษณ์ระดับลึก (In-Depth Interview) เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาองค์การที่ส่งผลให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยทราบได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้แนวคำถาม (Guideline) ที่ถามถึงภูมิหลัง ความรู้ ความคิดเห็น เจตคติ ความเชื่อ ประสบการณ์ และความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลหลัก เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกับโรงเรียน ในการดำเนินการวางแผน กำหนดนโยบายในการขับเคลื่อนในการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

ในการตรวจสอบข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลคนเดียวกัน โดยให้ผู้ช่วยวิจัยได้เก็บข้อมูลซ้ำ นำมาสรุปแล้วนำกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เนื่องจากการศึกษากระบวนการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ นอกจากจะเป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับฐานคิด การให้ความหมายขององค์การแห่งการเรียนรู้ บทบาทของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับความร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาองค์การสู่การเป็นองค์การ แห่งการเรียนรู้ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

ในการดำเนินการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อหารูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สมบูรณ์ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางในการดำเนินงานได้ และปรับกรอบแนวคิดเบื้องต้นเป็นกรอบแนวคิดรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สมบูรณ์

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของผลการวิจัยโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2539, หน้า 129-130) โดยเริ่มตั้งแต่ขณะเก็บข้อมูลการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ที่นำมาบันทึก รวมทั้งกิริยาท่าทาง พฤติกรรม บรรยายศาสตร์ต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับผู้ให้สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม นำไปประกอบการแปลความหมายร่วมกับการถอดเทป และการบันทึกภาคสนามในหลาย ๆ วิธี และมาตรการ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธี Investigator Triangulation แล้วนำกลับไปให้ผู้ให้สัมภาษณ์และสนทนาอ่าน หรือกลับไปถามซ้ำอีก (Reflecting) เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงตามที่ผู้ให้สัมภาษณ์และสนทนาบอก เมื่อได้ข้อมูลและประเด็นที่ตรงกับผู้ให้ข้อมูลในแต่ละครั้งแล้ว ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ นำข้อมูลที่ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ นี้ เข้าปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

ในการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหารูปแบบเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางในการดำเนินงานได้ และปรับกรอบแนวคิดเบื้องต้นเป็นกรอบแนวคิดรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขอคณิคมในเขตภาคเหนือตอนบน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผล และรายงานผลการวิจัย

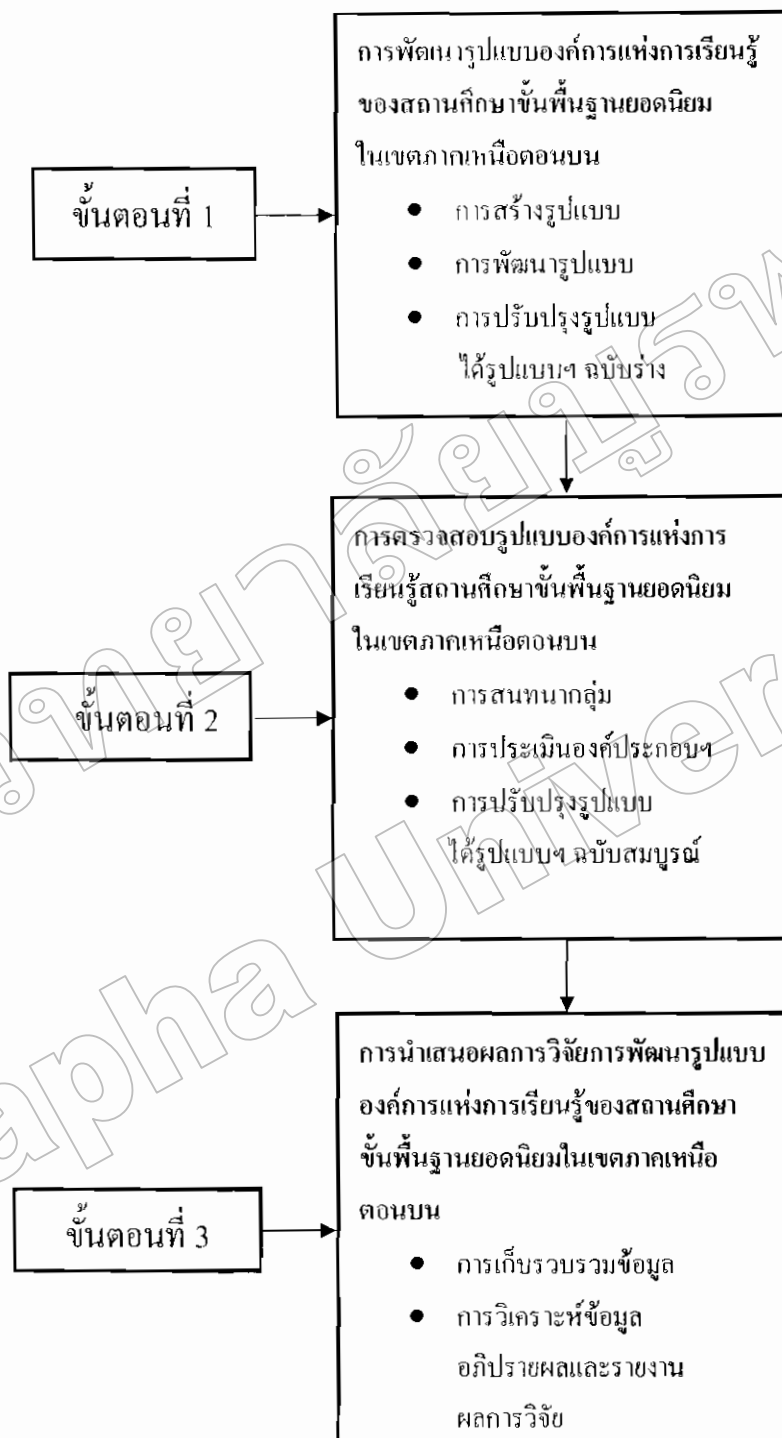
การวิจัยครั้งนี้เป็นการแบบผสม กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย จึงไม่สามารถแยกออกจากกระบวนการการเก็บรวบรวมข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2539, หน้า 130-141) การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยนี้ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปมัย (Analytic Induction) เป็นการสร้างข้อสรุปของข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่เก็บรวบรวมได้ตลอดเวลา ขณะที่ปฏิบัติงานภาคสนามมีดำเนินการ ดังนี้

2.1 การจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เป็นการจำแนกข้อมูลที่ได้จากการกระทำแบบแผนการกระทำทำให้ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสภาพสังคมในแต่ละขั้นของการวิจัยพิจารณาตามความเหมาะสมและความสม่ำเสมอของข้อมูล

2.2 การวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรม (Cultural Analysis) เพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ การปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อชุมชนต่อโรงเรียน ต่อสังคม และอธิบายความตั้งใจจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.3 รายงานผลข้อค้นพบในการวิจัยเป็นความเรียงตามข้อค้นพบที่พบเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

2.4 ทำการสังเคราะห์ข้อมูล จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้วิเคราะห์ข้อมูลอย่างค่อเนื่องในระหว่างเก็บข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลตาม เป็นการวิเคราะห์จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากสถานที่จริง นำมาวิเคราะห์ตามหลักการ ให้เหตุผลแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมหลายๆ สถานการณ์มาสร้างข้อสรุป หรือสมมุติฐานเพื่อได้ทฤษฎีหรือข้ออธิบายที่เป็นความรู้ใหม่ คือ ได้การพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดเยี่ยมในเขตภาคเหนือตอนบน ได้ผลการวิจัยที่สมบูรณ์และรายงานผลการวิจัย

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการวิจัยการพัฒนาแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษายอดเยี่ยม
ในเขตภาคเหนือตอนบน